

РОБЪРТ ШЕКЛИ

НАШИТЕ ЗАЛОЖБИ

Превод от английски: Иван Мадански, 1993

chitanka.info

Съществуват предписания, регламентиращи поведението на екипажа на космически кораб при установяването на Първия Контакт. Инструкции, породени от безизходицата и изпълнявани сляпо, но без надежда за успех. А и какви наставления могат да предотвратят последствията от евентуални отрицателни въздействия върху съзнанието на инопланетяните?

Такива бяха мислите на Ян Маартен, докато корабът влизаше в атмосферата на Дюрел IV. Той беше едър мъж на средна възраст, с оредяла светлосива коса и вечно загрижено изражение на изпитото лице. Отдавна се беше убедил, че и най-нелепото предписание е по-добро от липсата на документ, на който да се опре. Точно затова се придържаше към установените правила педантично, но и със съмненията и осъзнаването на човешкото несъвършенство.

Това бяха идеалните качества за посланик, установяващ Първия Контакт.

Прелетяха над планетата на височина, достатъчна за оглед, но не си позволиха прекомерно снишаване, за да не всеят смут сред туземците.

Имаше всички признаци за наличието на първобитнообщинна цивилизация. Ян Маартен се постара да освежи паметта си относно инструкциите, отпечатани в четвъртия том на „Препоръчителни методики за осъществяване на Първи Контакт с така наречените първобитни патриархални светове“, издаден от Департамента по психология на инопланетяните. Капитанът приземи кораба на една скалиста равнина с разхвърляни туфи трева, стриктно спазвайки препоръчаното разстояние от малкото селце. При кацането използва модния напоследък метод „Тихият Сам“.

— Страхотно кацане! — възхити се помощникът му Кросуел. Той беше прекалено млад, за да споделя терзанията на началника си.

Чедка, еборийският лингвист, не се обади — както обикновено, той сладко спеше.

Капитанът промърмори нещо в отговор на похвалата и тръгна към задния отсек, за да види анализите на пробите. Кросуел зае позицията пред обзорния монитор.

— Идват! — развика се помощник-капитанът след половин час.
— Виждам поне дузина и което е най-важното — определено са хуманоиди.

Кросуел се вгледа в дюрелианците по-внимателно. Забеляза, че са добре закръглени, а мъртвешки бледите им лица бяха застинали като маски. След кратко колебание добави:

— Честно казано, не бих ги нарекъл красиви.

— Какво правят? — попита Маартен.

— Просто ни разглеждат — отвърна Кросуел. Той беше кльощав младеж с необикновено дълги мустаци, които отглеждаше с любов още от тръгването им от Земята. Дори в момента ги галеше нежно и беше напълно убеден, че подобни мустаци няма в цялата Галактиката. — Сега са на около двадесет метра от кораба. — Увлечен от зрелището, той изобщо не забелязваше, че е натиснал с носа си стъклото на монитора.

Специалният екран позволяваше да се види прекрасно какво става извън кораба, но в същото време не даваше възможност да се гледа вътре. По заповед на Департамента по психология на инопланетяните, такива екрани бяха поставени на всички кораби, след като преди една година се провали опитът за контакт на планетата Каръл II. Местните жители, разглеждайки кораба, видели вътре нещо, което ги заставило панически да побегнат. Така и не успели да установят контакт след това.

Подобни грешки не биваше да се повтарят.

— А сега какво правят? — осведоми се Маартен.

— Един от тях се приближава към кораба. Сигурно е вождът. Или пък е жертвоприношение, а?

— Как е облечен?

— Ами... как да ви кажа... По-добре сам да го разгледате.

С помощта на приборите Маартен успя да си създаде представа за условията на Дюрел. Планетата имаше годна за дишане атмосфера, сносен климат, даже гравитацията се оказа близка до земната. Също така откри богати залежи на радиоактивни и редки метали. Най-важното беше пълната липса на вирусни микроорганизми и отровни

изпарения, които биха могли да направят присъствието на земляни невъзможно.

С една дума, Дюрел би могъл да стане безценен партньор на Земята. За тази цел дюрелианците трябваше да са приятелски настроени, а земните посланици да съумеят дипломатично и тактично да проведат преговорите.

Маартен се приближи до екрана и внимателно огледа картината:
— Дрехите им са в пастелни тонове. Трябва и ние да се облечем така.

— Тъй вярно!

— Не са въоръжени. Ние също ще излезем без оръжие.

— Тъй вярно!

— Обути са със сандали. Ще се наложи и ние да обуем сандали.

— Слушам!

— По лицата им отсъства растителност — продължи Маартен.
— Извинявай, Ед, но твоите мустаци...

— Не, не! Само не това! Моля ви! — Кросуел прикри с ръка мустаците си. На лицето му бе изписан неподправен ужас.

— Страхувам се, че ще се наложи — състрадателно въздъхна Маартен.

— Половин година съм си ги отглеждал! — запротестира младежът.

— Ще трябва да се сбогуваш с тях. Бият на очи.

— Не виждам причина — възрази Кросуел.

— Най-важно е първото впечатление. Ако то не е благоприятно, това би затруднило много по-нататъшния контакт, дори може да го направи невъзможен. И тъй като засега не знаем нищо за обитателите на тази планета, нашето най-добро оръжие е конформизмът. Трябва да се постареем да приличаме на външния им вид. Ако това не им хареса, то поне няма да ги раздразни или уплаши. Не би било лошо да следваме и маниерите им. Иначе казано, трябва да вършим всичко в рамките на приетите тук обичаи и традиции.

— Добре, съгласих се — прекъсна го Кросуел. — Надявам се, че поне на връщане към Земята ще ми разрешите да си пусна нови мустаци.

Те се спогледаха и избухнаха в смях. Кросуел вече три пъти губеше своята гордост в подобни ситуации.

Докато младокът се бръснеше, Маартен разбута спящия лингвист. Чедка беше лемуруподобен хуманоид от Ебория IV, с която Земята поддържаше дружески отношения. Еборийците бяха лингвисти по природа и освен това — необикновено словоохотливи. Просто не можеше да се вземе думата от тях. В интерес на истината, от всички спорове излизаха победители. Бяха обходили почти цялата Галактика и биха могли да са доминиращата раса, ако не бе естествената им необходимост да спят по двадесет часа от всеки двадесет и четири.

Обръснал мустаците си, Кросуел облече бледозелен гащеризон и обу чифт сандали. Тримата влязоха в дезинфекционната камера. Капитанът пое дълбоко дъх и отвори люка.

— И никакви мимики! — предупреди той.

Приблжиха се бавно и спряха на три метра от туземците.

— Дойдохме с мир — тихо каза Маартен.

Отговорът на вожда беше толкова тих, че думите едва се разбираха.

— Той каза: „Добре дошли“ — преведе Чедка.

— Това е чудесно — Маартен се приближи още малко напред и започна да говори, като от време на време правеше паузи за превода. Искрено и убедително той произнесе Първичната реч ВВ-32, предназначена за първобитнообщинни, вероятно миролюбиво настроени хуманоиди.

Кросуел трудно можеше да бъде впечатлен от нещо, но дори и той си призна, че това е забележителна реч. Маартен съобщи, че те са изминали дълъг път, долетели са от Великата Пустиня, за да завържат приятелски отношения с жителите на тази планета. Разказа за далечната Земя, за прекрасните добри земяни, които протягат ръка за дружески поздрав. Спомена за великия дух на разбирателство и мир, идващ от Земята, за всеобщата дружба между расите в Галактиката и много други неща.

Накрая свърши. Но вместо аплодисменти, настана продължително мълчание.

— Всичко ли разбра, как мислиш? — шепнешком се обърна към преводача Маартен.

Ебориецът кимна и зачака отговора на вождя. Капитанът се изпоти от напрежение, а Кросуел от вълнение оципа необичайно гладката си кожа под носа.

Вождът отвори уста, пое въздух, направи крачка назад и се строполи на тревата.

Това неприятно произшествие не беше предвидено в инструкциите.

Вождът не се изправи — явно падането не беше от ритуалните. Освен това, сякаш и дишането му бе затруднено, като на астматик.

При тези обстоятелства не им оставаше нищо друго, освен да се върнат на кораба и да чакат по-нататъшното развитие на нещата.

След половин час един от туземците внимателно се приближи до кораба, каза нещо на Чедка и веднага побягна назад, без да изпуска земляните от погледа си.

— Какво ти каза? — развълнувано попита Кросуел.

— Вождът Морери моли да го извините за припадък. От негова страна това е непросимо.

— Така ли?! — възкликна Маартен. — В такъв случай неговият припадък ще ни е от полза — това ще го накара да положи всички усилия да изкупи своята неучтивост. Толкова благоприятно стечение на обстоятелствата, при това без да сме виновни...

— Не — прекъсна го Чедка.

— Какво „не“?

— Не „без да сме виновни“ — лаконично поясни преводачът, сви се на кълбо и моментално заспа.

Маартен енергично го разтърси за рамото.

— Какво още е казал вождът? С какво сме виновни ние за този нелеп припадък?

Чедка сладко се прозина.

— Вождът бил много смутен. Той е изтърпял вятъра от вашата уста доколкото е могъл, но накрая чуждата миризма...

— Какъв вятър? — попита Маартен, без да вярва на ушите си. — Моят дъх? Нима е припаднал заради... — осени го страшна догадка.

Чедка кимна, изхихика и заспа отново.

Настана вечер. После нощта неусетно смени сивия сумрак. Селцето бе заградено с рядка гора. През нея се виждаха огньовете, на които дюрелианците готвеха храната си. Един по един и те започнаха да гаснат. Обаче на кораба светлина имаше до самия изгрев на слънцето. Когато то се издигна, изпратиха Чедка в селото. Кросуел замислен си пиеше кафето, а Маартен ровеше в аптекката.

— Сигурен съм, че ще преодолеем това препятствие — дълбокомислено произнесе Кросуел. — Такива глупости са неизбежни. Помните ли когато кацнахме на Дингоуфоръб VI?...

— Заради такива „глупости“, както благоволи да се изразиш, контактите понякога стават невъзможни — възрази Маартен.

— Но кой можеше да предположи...

— Бях длъжен да го предвидя! — избухна Маартен. — Това, че досега не се е случвало, не ме оправдава... Най-после! Ето ги!

Той тържествено вдигна в ръката си шишенце с розови таблетки.

— Абсолютна гаранция за неутрализация на всякакъв дъх, даже на хиена. Глътни две.

Кросуел с готовност преглътна.

— А сега, шефе?

— Ще чакаме завръщането на един сънлив лемур... О-хо, вече идва. Какво каза вождът?

Чедка се вмъкна през люка, вече търкайки очи.

— Вождът Морери моли да го извините за припадъка.

— Това го чухме. Друго?

— Кани ви да посетите село Ланит в удобно за вас време. Вождът се надява, че този глупав инцидент няма да повлияе на развитието на приятелските отношения между двата миролюбиви благородни народа.

Маартен въздъхна с облекчение.

— Каза ли му, че... това... ще оправим дъха си?

— Уверих вожда Морери, че дъхът ви ще бъде коригиран — съдържано потвърди Чедка. — Мен лично никога не ми е правил впечатление.

— Идеално. Веднага отиваме в селото. Може би и ти ще глътнеш една таблетка, а?

— С моя дъх всичко е наред — гордо заяви Чедка и се прозина.

Прието е при общуване с първобитнообщинна цивилизация да се използват прости многозначителни жестове, които се възприемат лесно от туземците. Нагледност! Ясни и понятни асоциации! По-малко думи — повече жестове! Такива бяха инструкциите.

Докато вървяха към селото, Маартен с удоволствие отбеляза, че съдбата му е предоставила възможност да проведе естествена, но много ефективна и направо символична церемония. Дюрелианците посрещнаха астронавтите в селото, разположено на неголяма, живописна горска поляна. То бе отделено от гората с пресъхнало речно корито, над което се издигаше малък, изящен каменен мост.

След като стигна до средата на моста, Маартен се спря и лъчезарно се усмихна. Дюрелианците ужасени се обърнаха. Той се прокле, че е толкова разсеян, и моментално си даде сериозен вид. След дълга пауза извика гръмко:

— Нека този мост бъде символ на връзката, която се установи за вечни времена между тази прекрасна, гостоприемна планета и планетата...

Кросуел извика някакво предупреждение, обаче Маартен не го разбра. Той внимателно следеше за реакциите на туземците. Те стояха неподвижни.

— Махай се от моста! — изкрещя Кросуел.

Но Маартен не успя и да се помръдне, когато камъните под него с грохот рухнаха и той с вик полетя надолу.

— Не съм виждал подобно нещо — възбудено занарежда Кросуел, докато помагаше на капитана да се измъкне изпод развалините. — Щом повишихте глас, и камъните се заклатиха. Сигурно някаква вибрация.

Едва сега Маартен разбра защо туземците винаги говорят шепнешком. Внимателно се изправи на крака, но веднага седна обратно.

— Какво има? — изплаши се младежът.

— Май съм си навехнал крака.

Съпроводен от двадесетина съплеменници, вождът Морери се приближи, дръпна една кратка реч и връчи на пострадалия дълъг жезъл от черно дърво.

— Благодаря — едва чуто каза Маартен и внимателно се изправи, като се подпираше на жезъла.

— Какво каза вождът? — обърна се той към дремещия Чедка.

— Събщи, че мостът е бил едва на сто години и се е намирал в добро състояние. Той се извини за своите прадеди, които не са успели да построят по-здрав мост.

— А сега де! — вметна Маартен.

— Вождът каза, че вие явно сте неудачник — добави Чедка.

„Може и да е прав“ — помисли си Маартен.

Впрочем не всичко е загубено. Трябваше да бъдат съсредоточени и внимателни, за да не допускат повече такива провали.

Капитанът жално се усмихна, но навреме се усети и прехапа устни. Застана до Морири и бавно поеа към селото.

В техническо отношение дюрелианците се намираха на много ниско равнище. Е, бяха изобретили колелото и лоста, но явно това напълно удовлетворяваше техните потребности от механизация. Освен това имаха елементарни познания по геометрия и разбираха това-онова от астрономия.

Обаче се отличаваха с удивителни художествени способности. Особено добре бе развита дърворезбата. Дори и най-бедните колиби бяха украсени с фантастични дървени барелефи.

— Как мислите, дали ще мога да ги фотографирам? — попита поразеният Кросуел.

— Защо не? — великодушно разреши Маартен и възхитен, прокара ръка по огромен барелеф, изработен от същото черно дърво, както и неговият жезъл. Полираната до блясък повърхност галеше кожата.

С разрешението на вожда Кросуел фотографира и прерисува детайли от дюрелианските жилища, стопански и обществени сгради, украсата на храмовете.

Маартен бродеше из селото, опипваше с възторг барелефите и с помощта на Чедка разговаряше с местните жители. Постепенно се оформи мнението му за обитателите на тази планета.

Потенциално дюрелианците по интелект не отстъпват на Homo Sapiens. Ниското ниво на техническото развитие е обусловено по-скоро от особеното им отношение към природата, отколкото от изостаналост и неумение. Явно са миролюбива раса, липсва им агресивност, за което

земляните могат само да им завиждат — та нали чак след многовековни вражди бяха стигнали до същите идеали.

Реши този извод да му послужи за основа на доклада до Комисията по Втория Контакт. Маартен се надяваше, че ще може да добави и: „за земляните добиха най-благоприятно впечатление. Не се очакват никакви трудности и непредвидими действия.“

Чедка сякаш изглеждаше по-бодър от обикновено. Той завърши разговора си с вожда Морери, отиде до Маартен и започна да му шепне нещо. Капитанът кимна и тихо каза на Кросуел, който довършваше последните снимки:

— Всичко е готово за голямото представление.

— Какво представление?

— Вождът Морери устройва грандиозен празник в наша чест — прошепна Маартен и доволно потри ръце, после добави с гордост: — Това е събитие от извънредна важност, знак на признание и добра воля.

Кросуел не беше толкова сдържан при изразяване на чувствата си:

— Това означава победа! Ура! Контактът е установен!

Двама дюрелианци, които стояха наблизо, ужасени подскочиха и на бегом се отдалечиха.

— Да, това е победа — прошепна Маартен, — но само ако внимаваме и не започнем да крещим, както ти направи току-що. Те са прекрасни същества и ние ще сме последните глупаци, ако не успеем да им спечелим доверието. Понякога ги дразним с нещо. Обаче с какво?

Привечер Маартен и Кросуел завършиха химическия анализ на дюрелианската храна и не намериха нищо вредно за човешкия организъм. Гълтнаха по две таблетки против лош дъх, облякоха гащеризоните, обуха сандалите, минаха през дезинфекцията и се отправиха на празненството.

Отначало им поднесоха някаква гозба от зеленикавооранжеви зеленчуци с вкус на тиква. После вождът Морери произнесе кратка реч за това колко е важно да се развиват културните връзки. След речта поднесоха месо, приличащо на заешко. Думата бе предоставена на Кросуел.

— Само шепнешком, не забравяй! — напомни Маартен.

Кросуел стана и започна да говори. С каменно лице, използвайки предимно жестове, той тихо изброи сходните черти на народите на Дюрел и Земята.

Чедка превеждаше. Капитанът кимаше доволно. Същото правеха вождът и всички останали. Кросуел завърши вдъхновената си реч и седна. Маартен възбудено го халоса по рамото:

— Браво, Ед! Имаш природен дар... Какво става?

Кросуел зяпна от учудване.

— Гледай ги само!

Маартен се обърна. Вождът и останалите продължаваха да кимат.

— Чедка, попитай ги нещо — разсеяно промърмори капитанът.

Ебориецът зададе някакъв въпрос на вожда. Отговор не последва. Морери продължаваше да се поклаща.

— Идиотските ти жестове! — сети се Маартен. — Ти си ги хипнотизирал! — Той се почеса по врата и силно се изкашля. Около масата се разшаваха. Стопаните веднага престанаха да кимат, запремигваха учудено и започнаха бързо и нервно да говорят.

— Казват, че владееете магическа сила — превеждаше Чедка. — И още, че сте много странни същества и не са сигурни, дали могат да ви се доверят.

— А вождът какво казва? — унило попита Маартен.

— Той ги убеждава, че не сте чак толкова лоши. Уверява ги, че не сте искали да им причините зло.

— И на това сме благодарни. Хайде да си тръгваме, докато не сме сбъркали още нещо.

Той се надигна от стола. След него станаха Кросуел и Чедка.

— Ние се прощаваме с вас — шепнешком се обърна Маартен към вожда. — Моля ви за разрешение и други хора от нашата планета да ви посетят. Извинете ни за грешките, които допуснахме. Те бяха плод единствено на непознаването на вашите обичаи.

Чедка превеждаше, а Маартен продължаваше да говори, без да проявява емоции. Държеше ръцете си плътно до тялото. Говореше за единството на Галактиката, за нейните граждани, за мира и сътрудничеството, за ползата от размяната на стоки и произведения на изкуството, за солидарността на всички хуманоидни форми на живот във Вселената.

Морери, все още потресен от хипнозата, даде своите уверения за това, че земляните ще бъдат винаги добре дошли.

Сантиментален порив накара Кросуел да му подаде ръка. Вождът озадачено я разгледа после я взе в своята, без да разбира значението на този жест, но моментално я отхвърли и изписка от болка. Кожата на дланта му се изду, като при силно обгаряне.

— Какво му стана? — изплаши се Кросуел.

— Потта! — с убит глас поясни Маартен и отпусна рамене съкрушен. — Сигурно им действа като киселина. Хайде да изчезваме!

Дюрелианците заплашително ги наобиколиха. В ръцете на някои се появиха камъни и тояги. Вождът, все още сгърчен от болка, спореше за нещо със съплеменниците си. Земляните решиха да не чакат края на дискусията и предприеха стратегическо отстъпление към кораба с максималната скорост, на която беше способен подскачащият с жезъла Маартен.

Тъмната гора бе пълна с подозрителни звуци. Запъхтени, астронавтите стигнаха до кораба. Кросуел се спъна и при падането силно си удари главата в капака на люка.

— По дяволите!

В този момент почвата около кораба затрепери, напука се и започна да изчезва изпод краката.

— По-бързо! Мятайте се на кораба! — изкрещя Маартен.

Едва успяха да излетят, когато на мястото на кораба се появи пропаст.

— Пак тая дяволска вибрация! — Кросуел беше истински възмутен. — То пък толкова да не ни върви...

Маартен въздъхна и поклати глава.

— Направо не знам какво става на тая планета. Бих искал да се върна, да обясня...

— И без това прекалено много направихме — тъжно отбеляза Кросуел.

— Вярно. Само грешки, тъпи грешки. Започнахме с грешка и колкото и да се стараехме да изгладим отношенията в последствие, толкова повече се закопавахме.

— Проблемът не е в това какво правите — не бяха чували Чедка да говори с толкова съчувствие в гласа и без да се прозява. — За това не бива да се вините. Всичко се свежда до това какви сте по природа.

Маартен се замисли.

— Знаеш ли, може и да си прав. Нашият глас разрушава планетата им, нашите мимики ги хвърлят в ужас, нашите жестове ги хипнотизират, дъхът ни ги кара да припаднат, а потта изгаря кожата им. Това са доста сериозни симптоми.

Кросуел мрачно се засмя.

— Значи за тях ние сме ходещи химически фабрики за отровни газове и разяждащи вещества.

— И това не е всичко — ехидно се обади Чедка. — Вижте!

Той им подаде жезъла, който туземците подариха на Маартен. В горния му край, където капитанът го бе държал, след вековен сън се бяха събудили пъпките и бяха разцъфнали в красиви розово-бели цветове. Изумителният им аромат изпълваше каютата със свеж, пролетен мирис.

— Виждате ли? — добави Чедка. — Освен фабрика за отрови вие сте и това.

— Дървото беше мъртво — размишляваше Кросуел. — Явно солите, които се съдържат в потта...

Маартен потрепери.

— Значи всички барелефи, които сме докоснали... колибите... храма... Какъв ужас!

— Наистина — съгласи се Кросуел.

Маартен притвори очи и се опита да си представи как мъртвата, изсъхнала дървесина се превръща в буйно цъфтяща растителност.

— Надявам се правилно да го изтълкуват — сам се убеждаваше той. — Това е чудесен символ на мира. Може пък да харесат поне една от нашите заложи.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.